

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشکده مدیریت و اقتصاد

بخش حسابداری

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته حسابداری

---

نقش محافظه کاری حسابداری در تصمیم‌های مالی شرکت‌ها

---

مؤلف :

محسن چوپانی

استاد راهنما :

دکتر امید پورحیدی

استاد مشاور :

دکتر مهدی بهار مقدم

شهریور ماه ۱۳۹۱



این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط درجه کارشناسی ارشد به

## **بخش حسابداری**

### **دانشکده مدیریت و اقتصاد**

### **دانشگاه شهید باهنر کرمان**

تسلیم شده است و هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مزبور شناخته نمی شود.

دانشجو: محسن چوپانی

استاد راهنما: دکتر امید پورحیدری

استاد مشاور: دکتر مهدی بهارمقدم

داور ۱: دکتر احمد خدابی پور

داور ۲: دکتر عبدالمهدی انصاری

نماینده تحصیلات تکمیلی دانشکده: سید صادق علوی

معاونت پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده: دکتر امید پورحیدری

**حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.**

## تقدیم به:

با سپاس از سه وجود مقدس:  
آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم...  
موهایشان سپید شد تا ما روسفید شویم...  
و عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجود ما و روشنگر راهمان باشند...

پدرانمان

مادرانمان

استادانمان

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگی  
به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این سردترین روزگاران بهترین پشتیبان  
است

به پاس قلب های بزرگشان که فریاد رس است و سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می  
گراید

و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند

این مجموعه را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می کنم

## تشر و قدرانی:

به لطف حضرت پروردگار، دفتری که هم‌اکنون تحت عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پیشکش ساحت علم و وارستگی سرزمین مادریم می‌کنم، دربرگیرنده تمامی هم و غم اینجانب در گستره علم و نتیجه سال‌ها حمایت و زحمات کسانی است که اگر نبودند غبار ابهام و نادانی از چهره تفکر زدوده نمی‌شد.

و اینک که طی طریق علم را به دعای عاقبت بخیری پدر و مادرم به اینجا رسانیده‌ام، به معلمان و بزرگانی می‌اندیشم که پایه‌پای من آمدند و حمایت خویش را از من دریغ ننمودند. از **جناب آقای دکتر پورحیدری** که با فراغ بال، پذیرای سوالات بی‌شمارم بود و اگر سعه صدر ایشان نبود، هجوم سوالات بی‌پاسخ، امانم نمی‌داد. از **جناب آقای دکتر بهارمقدم** که خوب می‌دانست ندانسته‌های مرا و نیک می‌فهماند عمیق فهماندن، عمیق دیدن و حسابگرانه زندگی کردن را.

از **جناب آقای دکتر خدای پور** که در مکتب استاد و شاگردی، به شاگردانش عشق می‌ورزید و مدد عشق او بود که درک مفاهیم دشوار را سهل می‌نمود. از **جناب آقای دکتر انصاری** که دیدگاه بلندنظرانه‌اش ما را ماهیانی کرده بود غواص در اعماق اقیانوس وجودشان تا جرعه جرعه به ما آب حیات روشنایی را بنوشاند.

توفیق الهی سایه بر سرم افکند تا در گذرگاه عمر، عابر گذرگاهی باشم که ساکنانش همه فرزانه و عابرانش همه وارسته بودند تا وارستگی، انسانیت و نجابت را با علم درآمیزند و جان و خرد را پیورند. درگاه پروردگارم را شاکرم و بر آستان مهربان پدر و مادرم و معلمان و اساتیدم سر خضوع فرود می‌آورم.

## چکیده

در این تحقیق ارتباط بین سطح محافظه کاری حسابداری و تصمیم‌های مالی مربوط به مدیریت وجوه نقد و سیاست تقسیم سود مورد ارزیابی قرار گرفته است. در رابطه با تأثیر محافظه کاری حسابداری بر تصمیم‌های مالی شرکت‌ها دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. طبق دیدگاه تحریف اطلاعات، محافظه کاری حسابداری با انتخاب و به کارگیری مستمر رویه‌های حسابداری که باعث می‌شود خالص دارایی‌های عملیاتی کمتر از ارزش اقتصادی خود گزارش شوند، ارزش دارایی‌ها را کمتر از واقع منعکس می‌کند و با ایجاد ذخائر پنهان، موجب ارائه کمتر سود در سال‌های اولیه عمر دارائی و ارائه بیشتر سود در سال‌های آتی می‌شود. توصیف محافظه کاری از دیدگاه ترازنامه، منجر به ارائه کمتر از واقع خالص دارایی‌های انباشته شده و از دیدگاه سود و زیان موجب شناسایی به موقع زیان در مقابل سود می‌شود.

ظاهر شدن اثرات این ضعف در ترازنامه ممکن است باعث کاهش تمایل سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری بیشتر در شرکت شود. که خود باعث کمبود وجه نقد در شرکت و عدم اطمینان دسترسی به وجه نقد کافی برای ایفای تعهدات شرکت و استفاده از فرصت‌های سرمایه‌گذاری می‌شود و باعث کاهش انعطاف‌پذیری مالی شرکت می‌شود از این رو شرکت برای رفع این نقیصه سود کمتری را بین سهامداران تقسیم خواهد کرد.

این تحقیق متشکل از دو بخش می‌باشد، در بخش اول رابطه محافظه کاری حسابداری با مدیریت وجوه نقد و در بخش دوم رابطه محافظه کاری حسابداری با سیاست تقسیم سود مورد ارزیابی قرار گرفته است. برای سنجش محافظه کاری حسابداری از معیار دیچو و تنگ<sup>۱</sup> (۲۰۰۸) استفاده شده است. برای محاسبه محافظه کاری از داده‌های فصلی ۴۰ شرکت طی سال‌های ۱۳۸۹-۷۹۱۳ استفاده کرده‌ایم، و محافظه کاری حسابداری را برای سال‌های ۸۵ لغایت ۸۹ به روش رولینگ و سری زمانی برای هر شرکت محاسبه شده است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که بین سطح محافظه کاری حسابداری و میزان وجه نقد نگهداری شده در شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، یعنی هرچه سطح محافظه کاری حسابداری بیشتر می‌شود شرکت‌ها وجه نقد بیشتری را نگهداری می‌کنند. همچنین نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که رابطه منفی و معناداری بین سطح محافظه کاری حسابداری و میزان سود تقسیمی وجود دارد به طوری که با افزایش سطح محافظه کاری حسابداری شرکت سود کمتری را بین سهامداران تقسیم می‌کند.

واژه‌های کلیدی: محافظه کاری، مدیریت وجوه نقد، انعطاف‌پذیری مالی، سیاست تقسیم سود

<sup>۱</sup> Dichev & Tang

## فهرست مطالب

### فصل اول؛ کلیات تحقیق:

۱-۱- مقدمه .....	۲
۲-۱- تشریح و بیان موضوع .....	۳
۳-۱- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق .....	۶
۴-۱- نتایج مورد انتظار و اهداف اساسی پژوهش .....	۶
۵-۱- استفاده کنندگان از نتایج پایان نامه .....	۷
۶-۱- فرضیه‌های تحقیق .....	۷
۷-۱- روش تحقیق .....	۷
۱-۷-۱- جامعه و نمونه آماری تحقیق .....	۸
۸-۱- الگوهای تحقیق .....	۸
۹-۱- تعریف واژه‌گان کلیدی .....	۱۰
۱۰-۱- خلاصه فصل .....	۱۰
۱۱-۱- چارچوب فصول بعد .....	۱۱
۱-۲- مقدمه .....	۱۳
۲-۲- مفهوم محافظه‌کاری .....	۱۳
۱-۲-۲- تفاسیر محافظه‌کاری .....	۱۶
۳-۲-۲- انتقاد از محافظه‌کاری .....	۲۱
۵-۲-۲- انواع محافظه‌کاری .....	۲۳
۶-۲-۲- محافظه‌کاری و اقلام تعهدی .....	۲۵
۷-۲-۲- محافظه‌کاری و اصل تطابق .....	۲۶
۳-۲- روشهای اندازه‌گیری محافظه‌کاری .....	۲۷
۱-۳-۲- معیارهای محافظه‌کاری مبتنی بر اقلام تعهدی .....	۲۷
۲-۳-۲- معیار های محافظه‌کاری مبتنی بر ارزشهای بازار .....	۲۹
۳-۳-۲- معیار عدم تقارن زمانی در شناسایی سود و زیان .....	۲۹
۴-۳-۲- معیار چولگی منفی توزیع سود و جریانهای نقدی .....	۳۱
۵-۳-۲- سایر روش های اندازه‌گیری محافظه‌کاری .....	۳۲

۳۲	۴-۲- بررسی رابطه محافظه کاری حسابداری و برخی از تصمیم های مالی
۳۴	۴-۲-۱- محافظه کاری و مدیریت وجوه نقد
۳۴	۴-۲-۲- محافظه کاری و سیاست تقسیم سود
۳۷	۲-۵- پیشینه تحقیق
۳۷	۲-۵-۱- تحقیق های خارجی
۴۰	۲-۵-۲- تحقیق های داخلی
۴۴	۲-۶- خلاصه فصل
۴۶	۳-۱- مقدمه
۴۶	۳-۲- روش تحقیق
۴۷	۳-۳- جامعه و نمونه آماری
۴۷	۳-۴- فرضیه های تحقیق و مبانی نظری آنها
۴۹	۳-۵- مدل های آزمون فرضیات و تعریف عملیاتی متغیرهای هر یک از مدل ها
۵۰	۳-۵-۱- متغیرهای پژوهش و نحوه محاسبه آنها
۵۲	۳-۵-۲- مدل مورد استفاده برای سنجش محافظه کاری
۵۳	۳-۵-۳- بررسی ارتباط بین محافظه کاری حسابداری و مدیریت وجوه نقد
۵۳	۳-۵-۴- بررسی ارتباط بین محافظه کاری حسابداری و سیاست تقسیم سود
۵۴	۳-۶- روش تجزیه و تحلیل داده ها
۵۴	۳-۷- روش گردآوری داده ها
۵۴	۳-۸- خلاصه فصل
۵۷	۴-۱- مقدمه
۵۷	۴-۲- آمار توصیفی
۵۹	۴-۳- نتایج آزمون فرضیه ها
۵۹	۴-۳-۱- نتایج آزمون فرضیه اول
۶۱	۴-۳-۲- نتایج آزمون فرضیه دوم
۶۵	۴-۴- نتایج تخمین و آزمونهای رگرسیون خطی
۶۵	۴-۴-۱- آزمون های انجام شده برای بررسی فروض رگرسیون خطی و تعیین مدل
۶۵	۴-۴-۲- آزمون چاو
۶۵	۴-۴-۳- آزمون هاسمن



۶۵۶۶	.....	۴-۴-۴-آزمون ریشه واحد پنبلی
۶۷	.....	۴-۵- خلاصه فصل
۶۸	.....	۵-۱- مقدمه
۶۹	.....	۵-۲- خلاصه و نتیجه گیری
۷۱	.....	۵-۳- محدودیت های تحقیق
۷۱	.....	۵-۴- پیشنهادهای کاربردی تحقیق
۷۱	.....	۵-۵- پیشنهاد برای تحقیقات آتی

# فصل اول

## کلیات تحقیق

صورت‌های مالی بخش اصلی فرآیند گزارشگری مالی را تشکیل می‌دهد، هدف صورت‌های مالی، ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه‌بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری است که برای طیفی گسترده از استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در اتخاذ تصمیم‌های اقتصادی مفید واقع گردد. هدف‌های گزارشگری مالی و مبانی حسابداری ایجاب می‌کند، اطلاعاتی که گزارشگری مالی فراهم می‌کند از ویژگی‌های معینی برخوردار باشد. در مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران از این ویژگی‌ها با عنوان خصوصیات کیفی یاد شده است. یکی از این خصوصیات محافظه‌کاری است که از آن با عنوان اصل احتیاط نیز یاد می‌شود.

محافظه‌کاری گزارشگری مالی یکی از برجسته‌ترین ویژگی‌های کیفی حسابداری است، که از گذشته تا به حال مورد توجه پژوهشگران بوده و پیامدهای اقتصادی قابل توجهی نیز دارد. تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری ترجیح می‌دهند اطلاعات حسابداری مالی واقعی و عاری از تعصب باشد، و مخالف در نظر گرفتن مفهوم محافظه‌کاری به عنوان یک ویژگی کیفی مطلوب اطلاعات حسابداری، در چارچوب مفهومی حسابداری هستند. از سوی دیگر، در پاسخ به نیاز استفاده‌کنندگان به اطلاعات قابل اثبات و به موقع، که منجر به کاهش هزینه‌های نمایندگی در قراردادها می‌شود و همچنین در هماهنگی با تغییرات محیط‌های نظارتی و دادخواهی (دعای حقوقی)، محققان، حسابداری محافظه‌کارانه را پیشنهاد می‌کنند (جیمی‌لی به نقل از هالتوسن و واتس<sup>۱</sup>، ۲۰۱۱).

جیمی‌لی بیان می‌کند که اتخاذ رویکرد محافظه‌کارانه می‌تواند بر تصمیم‌های مالی شرکت‌ها، از جمله مدیریت وجوه نقد، سیاست تقسیم سود، شیوه تأمین مالی تأثیرگذار باشد. از آنجا که محافظه‌کاری حسابداری قرارداد بدهی و هزینه‌های نمایندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، و از طرفی باعث شناسایی سریعتر هزینه‌ها در مقابل درآمدها می‌شود، می‌تواند بر گرایش سرمایه‌گذاران و تأمین‌کنندگان منابع مالی برای سرمایه‌گذاری در شرکت تأثیرگذار باشد و انعطاف‌پذیری مالی شرکت را تحت تأثیر قرار دهد که این امر می‌تواند بر تصمیم‌های مربوط به وجوه نقد و سیاست تقسیم سود اثرگذار باشد.

<sup>1</sup>. Jimmylee, Halthausen & Watts

در این مطالعه سعی بر آن است که درباره تعریف و مفهوم محافظه کاری در حسابداری و تاثیر آن در تصمیم های مالی مربوط به مدیریت وجه نقد و سیاست تقسیم سود شرکت ها به اختصار مطالبی ارائه شود.

## ۲-۱- تشریح و بیان موضوع

طبق متون نظری موجود محافظه کاری حسابداری می تواند بر تصمیمات مالی شرکت ها تاثیر بگذارد. تخصیص بهینه سرمایه، مدیریت کارآمد نقدینگی، انتخاب بدهی و یا سهام سرمایه برای تامین مالی و طراحی سیاست های پرداخت سود مهم ترین تصمیم های مالی هستند که در آن اطلاعات حسابداری نقش مهمی را ایفا می کند. این مطالعه سعی دارد به بررسی ارتباط بین محافظه کاری گزارشگری مالی با انعطاف پذیری مالی و تصمیم گیری های مالی شرکت ها بپردازد. انعطاف پذیری مالی، توانایی یک شرکت برای دسترسی و بازسازی منابع مالی خود با کمترین هزینه می باشد. جیمی لی به نقل از گامبا و تریانتیس<sup>۱</sup> (۲۰۱۱) بیان می کند که شرکت های انعطاف پذیر از نظر مالی، می توانند از آشفتگی مالی در مواجهه با شوک های منفی جلوگیری کنند و وقتی که فرصت های سودآور بوجود می آیند به آسانی تامین مالی سرمایه گذاری کنند. او همچنین به نقل از بارنول<sup>۲</sup>، میلر و اور<sup>۳</sup> بیان می کند که شرکت همواره برای پروژه های با خالص ارزش فعلی مثبت خود، به منابع مالی دسترسی دارد، و انگیزه کمی برای نگهداری وجوه نقد وجود دارد.

با این حال، هنگامی که شرکت با ابهام و عدم اطمینان در مورد دسترسی به منابع مالی برای سرمایه گذاری های خود مواجه می شود، وجه نقد بیشتری برای مقاصد پیشگیرانه نگهداری می کند ( جیمی لی به نقل از آپلر<sup>۴</sup>، پینکویتز<sup>۵</sup>، استولز و ویلیامسون<sup>۶</sup>، ۱۹۹۹). جیمی لی بیان می کند که محافظه کاری حسابداری با کاهش هزینه های نمایندگی و تسهیل قرارداد بدهی از منافع اعتباردهندگان حمایت می کند و با تسهیل نظارت سرمایه گذاران و اداره بهتر امور، خوشبینی مدیران را نسبت به عملکرد مالی شرکت محدود می سازد.

اگر محافظه کاری حسابداری موجب افزایش نظارت سرمایه گذاران در ازای دریافت وام و منابع مالی با نرخ بهره پایین شود، در این صورت آن ها باید تمایل بیشتری به سرمایه گذاری داشته باشند. از این رو شرکت ها به سهولت به منابع مالی بیشتر دسترسی پیدا می کند و انعطاف پذیری

1. Gamba & Triantis

2. Barnol

3. Miller & Orr

4. Oppler

5. Pinkowitz

6. Stulz & Williamson

مالی آن‌ها افزایش می‌یابد (دیدگاه منافع قراردادی محافظه‌کاری). که در صورت وجود چنین شرایطی، پیش‌بینی می‌شود شرکت‌های با گزارشگری مالی محافظه‌کارانه‌تر دارای انعطاف‌پذیری مالی بیشتری باشند و به آسانی به وجه نقد مورد نیاز دسترسی داشته باشند و وجه نقد کمتری را نگهداری کنند (جیمی‌لی، ۲۰۱۱).

از طرف دیگر، محافظه‌کاری با انتخاب و به کارگیری مستمر رویه‌های حسابداری که باعث می‌شود خالص دارایی‌های عملیاتی کمتر از ارزش اقتصادی خود گزارش شوند (جیمی‌لی، ۲۰۱۱)، ارزش دارایی‌ها را کمتر منعکس می‌کند و با ایجاد ذخائر پنهان، موجب ارائه کمتر سود در سال‌های اولیه عمر دارایی و ارائه بیشتر سود در سال‌های آتی شود. توصیف محافظه‌کاری از دیدگاه ترازنامه، منجر به ارائه کمتر از واقع خالص دارایی‌های شده و از دیدگاه سود و زیان موجب شناسایی به موقع زیان در مقابل سود می‌شود. ظاهر شدن اثرات این ضعف در ترازنامه ممکن است باعث کاهش تمایل سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری بیشتر شود (دیدگاه تحریف اطلاعات محافظه‌کاری).

طبق این دیدگاه پیش‌بینی می‌شود شرکت‌هایی که گزارشگری مالی محافظه‌کارانه‌تری دارند، انعطاف‌پذیری مالی کمتری داشته باشند و به وجه نقد و منابع مالی کمتری دسترسی داشته باشند، از این رو وجه نقد بیشتری را نگهداری خواهند کرد. شرکت‌هایی که محافظه‌کاری بیشتری در گزارشگری مالی نشان می‌دهند تمایل بیشتری به نگهداری وجه نقد دارند. نتایج مطالعات تجربی نشان می‌دهد، وقتی تأمین مالی آینده شرکت دارای شرایط ابهام و عدم اطمینان است، شرکت‌های با محافظه‌کاری بیشتر در گزارشگری مالی دارای انعطاف‌پذیری مالی کمتری هستند و در راستای استفاده از فرصت‌های سرمایه‌گذاری اقدام به نگهداری و انباشت وجه نقد می‌نمایند (جیمی‌لی به نقل از آل‌میدا<sup>۱</sup>، کامپل لو و ویزبچف<sup>۲</sup>، ۲۰۰۴) که با دیدگاه تحریف اطلاعات هماهنگ می‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت بین محافظه‌کاری شرکت‌ها و مدیریت نقدینگی ارتباط معناداری وجود دارد. و سوال اول تحقیق به این گونه مطرح می‌شود:

آیا ارتباط معناداری بین محافظه‌کاری حسابداری و مدیریت وجوه نقد وجود دارد؟

علاوه بر این گزارشگری مالی محافظه‌کارانه بر سیاست‌های تقسیم سود اثر می‌گذارد. اعمال محافظه‌کاری از منظر اعتباردهندگان و بستانکاران یک واحد تجاری به معنای توزیع متناسب و صحیح سود و خالص دارایی‌ها بین ذینفعان است. محافظه‌کاری به معنی شناسایی سریعتر زیان‌ها در مقابل سودها، به کاهش سود حسابداری و خالص دارایی‌ها منجر می‌گردد، در

<sup>۱</sup>. Almeida

<sup>۲</sup>. Campello & Weisbach

این حالت سود سهام کمتری هم توزیع خواهد شد و به صورت طبیعی منابع و دارایی های بیشتری در واحد تجاری باقی خواهد ماند. توزیع کمتر سود، خود نوعی نگهداشت وجه و تأمین مالی داخلی می باشد و بستری را برای استفاده از فرصت های سرمایه گذاری فراهم می کند. پرداخت سود تقسیمی، مدیران را به تأمین مالی خارجی و حضور در بازارهای مالی مجبور می کند. استفاده از منابع خارجی باعث می شود که مدیر از طرف متخصصان حرفه ای مانند بانک ها و واسطه های مالی تحت نظارت و کنترل باشد. با تشخیص ارزش نظارت تأمین مالی خارجی، ذینفعان ممکن است روی پرداخت سود پافشاری کنند (ایزدی نیا و علینقیان، ۱۳۸۹).

سیاست تقسیم سود تضاد نمایندگی را با کاهش جریان نقدی آزاد در دسترس مدیران کاهش می دهد، زیرا مدیران حتماً به نفع سهامداران عمل نمی کنند. اگر مدیران مقدار سود تقسیمی را افزایش دهند، مقدار جریان نقد آزاد کاهش می یابد؛ بنابراین مشکل جریان نقد آزاد کاهش می یابد. همچنین پرداخت سود سهام، به کنترل مشکل نمایندگی کمک می کند. پرداخت سود سهام به سهامداران، منابع تحت کنترل مدیران و به تبع آن قدرت مدیر را کاهش می دهد. همچنین احتمال نظارت بازار سرمایه را بر شرکت افزایش می دهد، زیرا با پرداخت سود تقسیمی، احتمال انتشار سهام جدید شرکت افزایش می یابد (فخاری و یوسفعلی تبار، ۱۳۸۹).

شواهد نشان می دهد که بین محافظه کاری اعمال شده در تهیه صورت های مالی یک شرکت و تضاد منافع موجود میان سهامداران و اعتباردهندگان آن رابطه معکوس وجود دارد (احمد و همکاران، ۲۰۰۲). همچنین با افزایش تضاد منافع بین سهامداران و اعتباردهندگان، سود کمتری بین سهامداران توزیع می شود (ابراهیمی کردلر و همکاران، ۱۳۸۷). بر این اساس، به صورت منطقی می توان نتیجه گرفت که در شرکت های با درجه محافظه کاری بالاتر، تضاد منافع بین سهامداران و اعتباردهندگان کمتر و در نتیجه توزیع سود بین سهامداران بیشتر می شود.

از دیدگاه منافع قراردادی، شرکت های محافظه کار انعطاف پذیری مالی بالایی دارند. انعطاف پذیری مالی بالاتر به شرکت امکان تقسیم سود بیشتری را می دهد. از این رو پیش بینی می شود شرکت های با درجه محافظه کاری بالاتر سود تقسیمی بیشتری را داشته باشند، اما از دیدگاه تحریف اطلاعات؛ شرکت های با محافظه کاری بالاتر دارای انعطاف پذیری مالی کمتری هستند. انعطاف پذیری مالی کمتر باعث کاهش سود تقسیمی می شود؛ از این رو پیش بینی می شود شرکت های با درجه محافظه کاری بالاتر سود تقسیمی کمتری داشته باشند. در نتیجه می توان گفت

بین محافظه کاری حسابداری و سیاست تقسیم سود ارتباط معناداری وجود دارد. و سوال دوم تحقیق به این گونه مطرح می شود:

آیا ارتباط معناداری بین محافظه کاری حسابداری و سیاست تقسیم سود وجود دارد؟

### ۱-۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

انجام این تحقیق از آن جهت ضرورت دارد که محافظه کاری حسابداری و گزارشگری، اثرات مهمی بر انعطاف پذیری مالی و به تبع آن بر تصمیم های مالی شرکت ها می گذارد. تصمیم هایی که می تواند در رابطه با مدیریت جریان های نقدی، و خط مشی تقسیم سود باشد. این مطالعه رهنمودهایی را در رابطه با گزارشگری محافظه کارانه و ارتباط آن با انعطاف پذیری مالی مشخص خواهد ساخت. مشخص شده تأثیر محافظه کاری بر انعطاف پذیری مالی به ویژه در رابطه با مدیریت وجه نقد و خط مشی تقسیم سود می تواند مدیران، سرمایه گذاران، سهامداران و سایر ذینفعان را در اتخاذ تصمیم های بهتری یاری رساند.

### ۱-۴- نتایج مورد انتظار و اهداف اساسی پژوهش

در صورتی که شرکت ها با عدم اطمینان در مورد دسترسی آینده به سرمایه برای تأمین مالی سرمایه گذاری های خود روبرو شوند، انتظار می رود وجه نقد بیشتری برای مقاصد پیشگیرانه نگهداری کنند. با توجه به مطالب فوق انتظار می رود شرکت هایی که تمایل بیشتری به شناسایی هزینه ها قبل از درآمد مربوط به آنها دارند (شرکت - های محافظه کارانه تر) وجه نقد بیشتری (کمتری) را نگهداری کنند. به عبارتی انتظار داریم شرکت هایی که محافظه کاری گزارشگری بیشتری را نشان می دهند تمایل بیشتری (کمتری) به نگهداری وجه نقد دارند. همچنین انتظار می رود شرکت های با محافظه کاری گزارشگری بالا تغییرات سود سهام پایین تری داشته باشند و در نتیجه تمایلی به تعهد به یک سیاست پرداخت ثابت از طریق تقسیم سود را ندارند در نتیجه انتظار می رود شرکت های با محافظه کاری گزارشگری تمایل کمتری به توزیع سود بین سهامداران دارند، در واقع مدیران شرکت هایی که در گزارشگری مالی خود محافظه کارانه عمل می کنند، تمایل دارند که بخش اعظم سودهای ایجاد شده در واحد تجاری، بنا به دلایلی نظیر افزایش توان شرکت در ایفای تعهدهای آینده، در شرکت باقی بماند. همچنین مدیرانی که سیاست گزارشگری محافظه کارانه را دنبال می کنند تمایل دارند که در جهت استفاده از فرصت های رشد آتی، سودهای ایجاد شده کمتری بین سهامداران توزیع شود.

## ۱-۵- استفاده کنندگان از نتایج پایان نامه

نتایج این تحقیق می‌تواند به مدیران در اتخاذ تصمیم‌های مالی شرکت کمک کند. به طوری که مدیران می‌توانند تصمیم‌های لازم را با توجه به اتخاذ رویکرد محافظه کارانه یا جسورانه، در مورد مدیریت وجه نقد و سیاست تقسیم سود اعمال نمایند. همچنین سهامداران و اعتباردهندگان می‌توانند اطلاعاتی در مورد میزان توانایی شرکت در ایفای تعهداتش کسب کنند، چرا که پیش‌بینی می‌شود در صورت استفاده از روش محافظه کارانه، شرکت برای ایفای تعهدات خود و استفاده از فرصت‌های سرمایه‌گذاری پیش‌رو وجه نقد بیشتری را نگهداری می‌کند و سود کمتری را بین سهامداران خود تقسیم می‌کند.

## ۱-۶- فرضیه‌های تحقیق

در راستای پاسخ به دو سوال مطرح شده در این تحقیق دو فرضیه زیر را می‌توان مطرح نمود:

فرضیه اول:

بین محافظه کاری حسابداری و مدیریت وجه نقد ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم:

بین محافظه کاری حسابداری و سیاست تقسیم سود ارتباط معناداری وجود دارد.

## ۱-۷- روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ همبستگی و روش‌شناسی، از نوع شبه تجربی و در حوزه تحقیقات پس-رویدادی و اثباتی حسابداری قرار دارد. این تحقیق با استفاده از اطلاعات واقعی صورت می‌گیرد و چون می‌تواند در فرآیند استفاده از اطلاعات کاربرد داشته باشد، لذا نوعی تحقیق کاربردی محسوب می‌شود. روش پس‌رویدادی روشی است که در آن، تحقیق با استفاده از اطلاعات گذشته و مطالعه روابط گذشته متغیر وابسته و متغیرهای مستقل، به بررسی روابط بین آن‌ها می‌پردازد. به عبارت دیگر روش پس‌رویدادی روشی است که از روی اطلاعات گذشته و از روی معلول، به یافتن علت احتمالی می‌پردازد. اطلاعات مورد نیاز این تحقیق، با مطالعه صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی جمع‌آوری شده است. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار پایگاه داده‌ای تدبیرپرداز و برداشت مستقیم آن‌ها از صورت‌های مالی صورت گرفته است. صورت‌های مالی شرکت‌ها نیز از وب سایت سازمان بورس و اوراق بهادار تهران استخراج شده است. جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق، پس از انتخاب شرکت‌های نمونه و جمع‌آوری اطلاعات مربوطه، این اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار صفحه گسترده اکسل پردازش شده و سپس با



استفاده از نرم افزار Eviews اقدام به آزمون فرضیه‌ها گردیده است. مدل‌های مورد استفاده در این تحقیق نیز از نوع رگرسیون خطی چندمتغیره هستند.

### ۱-۷-۱- جامعه و نمونه آماری تحقیق

جامعه آماری این تحقیق تمام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که از سال ۱۳۷۹ لغایت ۱۳۸۹ در بورس فعال بوده‌اند.

نمونه آماری تحقیق با توجه به جامعه آماری و با استفاده از روش نمونه‌گیری حذفی انتخاب شده است. به این صورت که شرکت‌هایی که دارای ویژگی مورد نظر بودند انتخاب شد. همچنین شرکت‌هایی که ویژگی‌های زیر را نداشتند از نمونه آماری حذف شدند.

۱- سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند باشد و دارای اطلاعات فصلی باشد.

۲- شرکت‌ها تا قبل از اسفند ۱۳۷۸ در بورس پذیرفته شده باشند.

۳- شرکت‌ها نباید سال مالی خود را طی دوره مورد مطالعه تغییر داده باشند.

۴- شرکت مربوط به واسطه‌گری مالی نباشد. زیرا ماهیت آن‌ها متفاوت از سایر شرکت‌های عضو می‌باشد؛

۵- اطلاعات مورد نیاز آنها برای انجام این تحقیق در دسترس باشد.

که پس از بررسی‌های به عمل آمده تعداد ۴۰ شرکت به عنوان نمونه آماری این تحقیق انتخاب شدند

### ۱-۸- الگوهای تحقیق

الگوهای متفاوتی برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری حسابداری توسط محققین استفاده شده است که از بین آن‌ها می‌توان به الگوهای مطرح شده توسط باسو، گیولی و هین، و بیور و رایان اشاره کرد. در این تحقیق سعی بر آن شد از مدلی استفاده شود که در تحقیق‌های پیشین استفاده نشده و مطابق با زمان شناسایی هزینه‌های صرف شده برای کسب درآمدها می‌باشد. از این رو در این تحقیق از معیار محافظه‌کاری دیچو و تنگ (۲۰۰۸) استفاده شده است. که به شرح زیر می‌باشد:

$$(1) Revenue_t = \alpha_0 + \alpha_1 Exp_{t-1} + \alpha_2 Exp_t + \alpha_3 Exp_{t+1} + \varepsilon$$

در این الگو Revenue بیانگر درآمد فروش می‌باشد، Exp بیانگر هزینه می‌باشد که از تفریق سود یا زیان عملیاتی از درآمد فروش بدست آمده. این الگو از آن جهت مناسب تشخیص داده شد، که از اصل تطابق درآمد و هزینه ناشی می‌شود، به طوری که اگر هزینه هر سال با درآمد همان سال در ارتباط باشد و یا هزینه‌ها دیرتر شناسایی شود، محافظه‌کاری حسابداری وجود ندارد و در صورتی که درآمد هر سال با هزینه سال قبل در ارتباط باشد بیانگر این است که هزینه‌ها زودتر از درآمدهای مربوطه شناسایی شده‌اند که اثباتی بر وجود محافظه‌کاری حسابداری می‌باشد.

همان‌طور که بیان شد، محافظه‌کاری حسابداری می‌تواند تصمیم‌های مالی شرکت‌ها، از جمله مدیریت وجوه نقد و سیاست تقسیم سود را تحت تأثیر قرار دهد. از این رو برای آزمون فرضیه اول و بررسی ارتباط محافظه‌کاری حسابداری با مدیریت وجوه نقد، در این تحقیق از الگوی زیر که توسط جیمی لی (۲۰۱۱) ارائه شده است استفاده کرده‌ایم:

$$CASH_t = \beta_0 + \beta_1 CONS_{t-1} + \beta_2 BM_t + \beta_3 SIZE_t + \beta_4 CFO_t + \beta_5 NWC_t + \beta_6 CAPX_t + \beta_7 LEVE_t + \varepsilon \quad (2)$$

که در این الگو  $CASH_t$ ، وجه نقد شرکت برای سال  $t$ ،  $CONS_{t-1}$ ، نشان دهنده میزان محافظه‌کاری شرکت برای سال  $t-1$ ،  $SIZE_t$  اندازه شرکت برای سال  $t$ ،  $CFO_t$  برابر با خالص جریان‌های نقدی عملیاتی شرکت در سال  $t$ ،  $BM_t$  ارزش دفتری به بازار حقوق صاحبان سهام برای سال  $t$ ،  $NWC_t$  خالص سرمایه در گردش شرکت در سال  $t$ ،  $CAPX_t$  مخارج سرمایه‌ای شرکت در سال  $t$  و  $LEVE_t$  اهرم مالی شرکت در سال  $t$  می‌باشد.

برای آزمون فرضیه دوم تحقیق یعنی بررسی ارتباط محافظه‌کاری حسابداری با میزان سود تقسیمی از الگوی ارائه شده توسط جیمی لی (۲۰۱۱) استفاده شده است. این الگو به شرح زیر می‌باشد:

$$\Delta PAYOUT_{t+1} = \beta_0 + \beta_1 \Delta CASH_t + \beta_2 CASH_t + \beta_3 CONSV_{t-1} + \beta_4 \Delta CASH_t CONSV_{t-1} + \sum \beta_5 CONTROLS_t + \varepsilon_{t+1} \quad (3)$$

که در این الگو  $\Delta PAYOUT_{t+1}$ ، بیانگر تغییرهای سود پرداختی شرکت در سال  $t+1$  نسبت به سال  $t$ ،  $\Delta CASH_t$ ، تغییرهای وجه نقد شرکت در سال  $t$  و  $CONTROLS_t$ ، که همان متغیرهای کنترلی مدل اول می باشد.

### ۹-۱- تعریف واژه‌گان کلیدی

**انعطاف پذیری مالی:** توانایی یک شرکت برای دسترسی و بازسازی منابع مالی خود با کمترین هزینه می باشد (جیمی لی، ۲۰۱۱).

**محافظه کاری:** محافظه کاری عبارتست از انتخاب یک راهکار حسابداری تحت شرایط عدم اطمینان که در نهایت به ارائه کمترین دارایی‌ها و درآمدها بیانجامد و کمترین اثر مثبت را بر حقوق صاحبان سهام داشته باشد. (گیولی و هین<sup>۱</sup>، ۲۰۰۰). کمیته تدوین استانداردهای حسابداری (۱۳۸۶) از واژه احتیاط به جای محافظه کاری استفاده کرده و احتیاط را استفاده از رویه‌های حسابداری می داند که باعث می شود دارایی‌ها و درآمدها بیشتر از واقع و بدهی‌ها و هزینه‌ها کمتر از واقع نشان داده نشوند.

**مدیریت وجه نقد:** نگهداری سطح مطلوب وجه نقد بر اساس ایجاد توازن بین منافع و هزینه‌های نگهداری وجه نقد (آلمیدا، ۲۰۰۴).

**سیاست تقسیم سود:** سودی که بین سهامداران شرکت توزیع می شود، سود سهام نامیده می شود. سود سهام به صورت نقدی، سهمی و یا دارایی غیر نقدی است و با توجه به قوانین تجاری هر کشور می تواند علاوه بر سود سال جاری، حداکثر تا حد کل سود انباشته و حتی صرف سهام و اندوخته‌ها (به استثنای اندوخته قانونی) باشد. در مجموع هرچه سودآوری شرکت ثبات داشته باشد، سود پرداختی آن منظم تر خواهد بود. سیاست شرکت در خصوص نگهداری و یا توزیع سود و شکل آن، سیاست تقسیم سود نام دارد (جیمی لی، ۲۰۱۱).

### ۱۰-۱- خلاصه فصل

در این فصل به ارائه کلیات تحقیق پرداخته شد و طرح کلی تحقیق مشخص گردید. موارد ذکر شده در این فصل شامل مقدمه، بیان موضوع تحقیق، اهمیت و ضرورت انجام تحقیق، اهداف اساسی تحقیق، استفاده کنندگان از نتایج تحقیق، فرضیه‌های تحقیق، روش تحقیق و جامعه و نمونه آماری تحقیق بودند.

<sup>1</sup>.Givoly and Hayn

## ۱-۱۱- چارچوب فصول بعد

در فصل دوم به ارائه مبانی نظری، ادبیات موضوع و مطالعات داخلی و خارجی صورت گرفته در حوزه محافظه کاری و تصمیم‌های مالی پرداخته خواهد شد. در فصل سوم، روش انجام تحقیق تشریح شده و جامعه آماری، نمونه آماری و روش نمونه‌گیری استفاده شده ارائه خواهد شد. همچنین در این فصل فرضیه‌های تحقیق بیان شده و متغیرهای تحقیق و شیوه محاسبه آنها آورده خواهد شد و روش گردآوری اطلاعات و روش‌های آماری استفاده شده به طور مبسوط تشریح خواهد شد. در فصل چهارم مدل‌های تحقیق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و فرضیه‌های تحقیق آزمون خواهد شد و سرانجام در فصل پنجم، نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها و تجزیه و تحلیل‌های انجام شده بیان گردیده و توصیه برای تحقیقات آتی داده خواهد شد.